

1.

De schrijver van het Lukasevangelie heeft iets met Jeruzalem. Jeruzalem en de gang naar die stad is het leidend motief in zijn evangelie. Voor Lukas is zoals voor heel de joodse traditie het herstel van de heilige stad een visioen, een vergezicht dat verbonden werd met het einde van onderdrukking, gerechtigheid en vrede. Deze hoop, dit visioen speelt mee in de wijze waarop Lukas het verhaal van Jezus benadert en na zijn dood construeert. Daarom begint het evangelie met kindheidsverhalen rond de tempel van Jeruzalem: Zacharias, Jezus als twaalfjarige en vervolgens de opgang van de volwassen Jezus richting Jeruzalem, de stad van zijn hart, de plek van zijn dood en opstand tegen alles wat doodmaakt en dodelijk is.

De schrijver heeft niet alleen iets met Jeruzalem, hij heeft ook iets met de Thora. Hij kan het niet laten om keer op keer de Thora en haar gerechtigheid ter sprake te brengen. Zelfs wanneer er bij Marcus en Matteüs niet over gesproken wordt, voegt Lukas citaten uit de Thora toe aan reeds bestaande verhalen. Waarom? Omdat voor Lukas de boodschap van Jezus onlosmakelijk verbonden is met de Joodse traditie. Voor Lukas is de boodschap van Jezus niet te begrijpen zonder de Thora te kennen, dus grijpt hij elke gelegenheid aan om haar ter sprake te brengen.

Lukas geeft het herstel van Jeruzalem als toekomstbeeld voor de gemeente na de dood van Jezus. En daarbij schetst hij het onderhouden van de Thora als enige weg naar toekomst.

Het gaat voortdurend over nieuwe verhoudingen, over arm en rijk, over gevestigde orde en een nieuwe orde waarin niet de letter maar de geest regeert, waarin de oude dictator plaats moet maken voor jonge visionairs en waarin recht gedaan zal worden aan al die mensen die verloren lopen en hopen, bidden, smeken, roepen om een reikende hand, een bemoedigend woord, een solidair mens getooid met niets anders dan geweldloze kwetsbaarheid.

2.

Jeruzalem is tot de 6^e eeuw voor onze gangbare jaartelling het religieuze, culturele en politieke centrum van Israël. Alles wat staat voor de joodse levenswijze komt samen in Jeruzalem.

In 586 voor onze gangbare jaartelling wordt Jeruzalem, inclusief de tempel door de Babylonische veroveraar totaal verwoest en de bovenlaag van de bevolking wordt gedeporteerd naar het Tweestromenland van Babylon. De bovenlaag dat zijn de koning en zijn gevolg en de priesters. Hierdoor worden de politieke en religieuze centra ontmanteld. Maar de bovenlaag zijn ook de ambachten, zoals de smeden en de steenhouwers. Hierdoor wordt de economische infrastructuur ontmanteld.

De groep die in Jeruzalem achterblijft is gedoemd om zonder enig perspectief op toekomst en in armoede verder te gaan. Het is deze groep die op de puinhopen van de tempel samenkomt en zich afvraagt hoe dit heeft kunnen gebeuren, waarom God hen in de steek heeft gelaten. Verderop in Babylon gaan tektschrijvers en dichters onder de gedeporteerden veel verhalen uit de traditie op schrift stellen om zo de traditie te behouden. Sommige bestaande verhalen worden aangepast en er ontstaan ook vele nieuwe verhalen. Denk aan het scheppingsverhaal, een verhaal van totaal nieuw begin aan de chaos en de puinhoop van de ballingschap voorbij.

De profeten van die periode, Jeremia, Jesaja zien als enige oplossing om uit de puinhopen op te staan de terugkeer naar de leefregels van de Tora, de boeken van Mozes, waarin geschreven staat dat de rechten van arme en onderdrukte mensen op de eerste plaats moeten komen en dat politiek en economie daarop afgestemd dienen te zijn.

Voor Jesaja zijn terugkeer van de ballingen en herstel van Jeruzalem onlosmakelijk met elkaar verbonden. In zijn visie ligt Jeruzalem niet voor niets nog steeds in puin, het heeft gewacht tot het

moment dat de ballingen terug kunnen keren. Zijn profetie richt zich dan ook op een nieuw perspectief. Een toekomst die alleen gerealiseerd kan worden, wanneer heel het volk daadwerkelijk terugkeert en samenkomt in Jeruzalem.

3.

Er komt daadwerkelijk een einde aan de onderdrukking door de Babyloniërs doordat zij verslagen worden door de Perzen. Onder leiding van Koning Cyrus veroveren de Perzen het hele gebied. Cyrus is een slimme man en heeft gezien dat totale overheersing van een groot gebied heel moeilijk is en menig machthebber de kop heeft gekost. Hij besluit dat alle volken in het rijk terug mogen keren naar de plek van herkomst en daar enige autonomie mogen gaan genieten. Dat betekent dus ook dat de gedeporteerde Joden terug mogen keren naar Jeruzalem. De profeet Jesaja ziet zijn droom verwezenlijkt en noemt deze Koning Cyrus daarom de Gezalfde van Godswege, de Messias!

De Perzen staan ook de bouw van een nieuwe tempel in Jeruzalem toe. In 515 v.Chr. wordt deze tweede tempel ingewijd. In het boek van Ezra wordt vermeld dat deze tempel veel bescheidener was dan de tempel van Salomo en er werd zelfs gehuild als men dacht aan de prachtige tempel van weleer. De Perzen gaven een deel van de geroofde tempelinventory terug. In deze tempel heeft de ark van het verbond nooit gestaan, omdat deze vanaf de periode rond de verwoesting van de Tempel van Salomo verdwenen was.

Jeruzalem krijgt haar positie als religieuze en wereldlijk machtscentrum terug. Ondanks allerlei kleine en grotere veroveringen in de eeuwen daarna blijft dat zo en ook in de eerste periode van de Romeinse overheersing.

4.

In het jaar 66 begon de grote Joodse Oorlog. Rebelligroepen, vooral uit de messiaanse bewegingen stookten onrust en wilden het Romeinse regime ten val brengen. De Romeinse overheerser wilde de rust in zijn rijk herstellen en opstandige groepen die zich wilden ontdoen van het Romeinse juk, neerslaan. Onderling waren die messiaanse groepen het echter ook niet altijd met elkaar eens en zo ontstonden er allerlei schermutselingen en kleine burgeroorlogen in Judea tussen rivaliserende groepen opstandelingen.

Nadat de Romeinen dit even hadden aangekeken, besloten ze in het jaar 67, onder leiding van veldheer en latere keizer Vespasianus, met groot materieel naar Galilea te trekken en vanaf het Meer van Galilea, te beginnen bij Caesarea Filippi, een spoor van vernietiging en moord achter zich latend, op te gaan naar Jeruzalem. Jeruzalem; het hart van het Joodse leven en geloven, werd in het jaar 70 met de grond gelijk gemaakt, inclusief de tempel en het heiligdom. Er was niets meer over.

Het veelkleurige Jodendom, inclusief de messiaanse groeperingen, had niets meer en mocht ook niets meer. De tempelbelasting van weleer moest nu afgedragen worden aan Rome (fiscus Judaicus) en daar werd de tempel voor Jupiter in Rome mee hersteld. Ook de beroemde triomfboog van Titus met daarop het reliëf, dat het leegroven van de tempel in Jeruzalem laat zien, werd gefinancierd met deze belasting. Moesten joden aanvankelijk belasting betalen per gezin, nu werd dat per lid van het gezin. Dit had een extreme armoede onder het joodse volk tot gevolg.

5.

Er zal geen nieuwe tempel meer komen in Jeruzalem. Maar het blijft voor Joden wel de stad die het hart vormt van de joodse levenswijze en religie, ook nadat zich vanaf het jaar 70 het rabbijnse Jodendom is gaan ontwikkelen. Tegelijk is het vanaf die tijd ook nog ingewikkelder geworden, omdat de stad niet alleen keer op keer veroverd werd door diverse wereldlijke mogendheden, maar daardoor ook van belang werd voor andere religies: Voor Jezus-volgers werd Jeruzalem de stad waar Jezus terecht werd gesteld, vermoord en is opgestaan. Na de verovering van de stad

tijdens de kruistochten werden er allerlei christelijke heiligdommen gebouwd. Voor Moslims, die de stad en het gebied veroverden tijdens het Ottomaanse Rijk werd het de stad waar de profeet Mohammed ten hemel werd opgenomen. De Klaagmuur werd in die tijd ook het fundament waarop twee belangrijke islamitische heiligdommen werden gebouwd: de Rotskoepel en de Al Aqmoskee. En zo werd de stad een smeltkroes van wat genoemd wordt de Abrahamitische religieuze stromingen. En smeltkroes die de stad niet verenigde rond hetzelfde visioen van vrede dat al deze stromingen in zich dragen, maar tot op het bod verdeeld tot op vandaag.

6.

Jeruzalem als stad van vrede is altijd een visioen gebleven, een droom. Steeds weer hardhandig ingehaald door de realiteit. En dat is er niet beter op geworden toen onder Britse overheersing en aangezwengeld door het opkomende Zionisme Joden van overal ter wereld werden opgeroepen terug te keren naar Palestina en Jeruzalem weer te gaan bevolken. Dat is sinds begin vorige eeuw op gang gekomen. Het einde van de Tweede Wereldoorlog en het besluit van de VN om te komen tot een Joodse Staat naast een Palestijnse Staat heeft het allemaal nog veel ingewikkelder gemaakt. Het bracht een gedwongen migratie van Palestijnen op gang. Ze moesten de delen die nu aan Israël toebehoorden gedwongen verlaten, en er kwam een ongekende vluchtelingenstroom op gang. Heel Gaza is vanaf 1947 tot vandaag een groot vluchtelingenkamp van mensen die al 80 jaar totaal perspectiefloos daar hun leven leiden dat geen leven is.

7.

Zoals wij met elkaar de droom van wereldvrede, ooit, niet los willen laten omdat we anders overgeleverd worden aan de krachten van geld, macht en eigen belang. Zo is ook het visioen van het nieuwe Jeruzalem waar alle leed geleden is en al het kwaad vergeten (Openbaring 21) nog steeds een belangrijke leidraad om aan vast te houden. Omdat het een visioen is dat ons helpt voorbij te denken aan Koninkrijken gebouwd op macht, aan veroveringen gericht op overheersing. Voorbij te denken aan de Farao's en koningen van deze tijd, zoals we verbeeld zien in mannen als Poetin, Trump, Assad, Netanyahu, Erdogan, en de velen die we dagelijks voorbij zien komen in de media.

Jeruzalem als stad van vrede blijft van betekenis omdat dit beeld ons scherp houdt en laat zien wat er aan de hand is in onze wereld, Het beeld bevrijdt ons van de gedachte dat de situatie, waarin je zit, je lotsbestemming is. Houdt ons een spiegel voor en zegt: zoals jouw leven eruitziet of zoals deze mensen moeten leven, zoals dit volk lijdt, zoals deze aarde kreunt onder uitputting, dat is niet omdat het zo moet zijn, maar dat is of omdat je er zelf als mens een puinhoop van maakt, of omdat de omstandigheden waarin je moet niet leven-gevend zijn. En dat is geen lot, geen onveranderbaar gegeven, daar zijn oorzaken voor aan te wijzen. En heel vaak is daar dus iets aan te doen.

Net als het koninkrijk Gods is het nieuwe Jeruzalem de verbeelding van wat kan, mogelijk is, komen gaat. De verbeelding van een andere wereld, die kan komen, die komt, die moet komen, omdat deze wereld niet is wat ze zou moeten zijn. Een andere wereld die al begonnen is. Omdat er ook in onze tijd mensen zijn, wij wellicht, die Thora doen: mensen die recht doen, liefhebben, vrede stichten.

Zeg Amen – dat het zo moge zijn.